

Landbruks- og matdepartementet
Pb 8007 Dep
0030 Oslo

Oslo, 16. februar 2008

Svar på høring om ny lov om dyrevelferd

Dyrevernalliansen takker for anledning til å komme med innspill til ny dyrevelferdslov. Kommentarer til de enkelte paragrafer følger fortløpende. Forslag til endringer i ordlyden er understreket.

Generelt mener Dyrevernalliansen at lovutkastet på en del punkter bør presiseres. Svært generelle vilkår stiller store krav til skjønnsutøvelsen ved myndighetsutøvelse, og kan erfaringsmessig oppleves som vanskelige å benytte. Dette gjelder særlig i forhold til dyrehold som ikke er forskriftsregulert (f.eks. familie-, sports- og underholdningsdyr og ville dyr).

I tillegg kan svært generelle krav medføre strafferettslige problemer. Domstolene stiller ofte nokså strenge krav til presis og dekkende gjerningsbeskrivelse, særlig på områder der det foreligger begrenset med høyesterettspraksis. Presisering av krav kan derfor være nyttig og nødvendig både for å oppnå effektiv håndhevelse forvaltningsrettslig, og for å oppnå fellende dommer ved alvorlige overtredelser.

Vi mener også lovutkastet bør gjennomgås spesielt med tanke på hvem som er pliktsubjekt etter hver bestemmelse, slik at dette blir klart etter ordlyden. Problemet gjelder særlig andre enn fysiske personer, spesielt selskaper og institusjoner. Dette er en praktisk problemstilling bl.a. i forhold til forsøksdyravdelinger (privateide eller eid av det offentlige), fiskeoppdrettsselskaper, samdrifter, slakterier, dyrebiltransportører mv.

Dyrevernalliansen mener i utgangspunktet at ny dyrevelferdslov burde innføre konkrete forbud mot pelsdyroppdrett, bruk av eksotiske og ville dyr til underholdning, hold av burhøns, oppstalling av ku på bås, samt import og avl av kyllingraser med abnorm vekst. Våre videre kommentarer knytter seg til lovutkastet slik det er fremlagt.

§ 1 FORMÅL

Dyrevernalliansen støtter innholdet i formålsbestemmelsen, men mener det bør presiseres at kravet relaterer seg til dyrene som enkeltindivider. Som det er påpekt i forarbeidene s. 66, må det rettes spesiell oppmerksomhet til de dyrene som velferdsmessig kommer dårligst ut i en besetning eller gruppe. Dette vil også bidra til å skille dyrevernløvens formål tydelig fra f.eks. viltloven, og dermed til å hindre spørsmål om dobbeltstraff ol. i domstolsapparatet.

Forslag til ordlyd i § 1: "Formålet er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr som enkeltindivider."

§ 2 VIRKEOMRÅDE

Pliktsubjekter

Det bør vurderes å innta en generell bestemmelse om pliktsubjekter. Det bør fastslås i forarbeidene at "den som" det vises til kan være en hvilken som helst fysisk eller juridisk person, herunder selskaper, foreninger, sameier, offentlige etater mv. Det bør videre legges til at oppregningen ikke er uttømmende, ettersom også andre vil ha plikter etter bestemmelser i loven, f.eks. etter § 5 om varsling ("enhver" etter § 5 vil ikke nødvendigvis stå i slikt forhold til dyret som nevnt i forslaget til ordlyd for § 2 nytt ledd).

Bestemmelsen vil gjelde uavhengig av om pliktsubjektet eier eller håndterer dyret bare midlertidig. Flere personer kan være pliktige i samme tidsperiode, f.eks. vil både eier og

røker ha selvstendig ansvar strafferettslig. Dette er særlig praktisk i forbindelse med juridiske personer. F.eks. vil både slakterarbeideren og slakteriselskapet være ansvarlig for mangelfull bedøving etter § 12 andre ledd.

Forslag til ordlyd i § 2 nytt ledd: "Den som eier, steller, bruker, avler, avliver eller formidler dyr plikter å oppfylle kravene gitt i eller i medhold av denne loven."

Utviklingsstadier

Utviklingsstadiene bør være omfattet av loven fra de kan føle smerte eller lidelse, slik det fremkommer i forarbeidene. Slik ordlyden er foreslått, vil likevel ikke fostre med smerteperspeksjon som er marginalt mindre utviklet enn hos den endelige utviklingsformen, bli omfattet. Av hensyn til den gradvise utviklingen av fostre kan det neppe fastslås noe eksakt skjæringspunkt, og som forarbeidene påpeker bør da føre vår-hensynet medføre at fosteret omfattes fra det er fare for at det kan lide. Utgangspunktet i forarbeidene bør imidlertid, i mangel av bedre holdepunkter, ta utgangspunkt i vern etter første trimester, tilsvarende abortloven som gjelder for menneskefostre.¹

Forslag til ordlyd i § 2 første ledd: ....samt utviklingsstadier av nevnte dyr som kan antas å ha negative opplevelser.

Det er viktig at dyrevernloven gjelder stedlig i de områdene som er foreslått omfattet. Dette er særlig praktisk av hensyn til gjennomføring av dyreforsøk på Svalbard mv.

§ 3 GENERELT

At det skal tas hensyn til både fysiske og mentale behov, og at både positive og negative opplevelser omfattes, er sentrale prinsipper bygget på moderne vitenskapelig kunnskap om dyr, som vi mener det er svært viktig å lovfeste.

Føre vår-prinsippet

Dyreveralliansen støtter utformingen av ordlyden, og mener det er spesielt viktig å opprettholde lovfestingen av prinsippet om at dyr skal beskyttes mot *fare for* påkjenninger og belastninger. Vi mener dette bør presiseres i forarbeidene s. 68, ved at begrepet "føre vår"-prinsipp erstatter det mer upresise "forsiktighetsprinsipp" som står der nå.

"Unødige" påkjenninger og belastninger

Begrepet "unødige" påkjenninger og belastninger bør nyanseres i forarbeidene: Hovedregelen bør være at dyr har krav på et liv uten påkjenninger og belastninger påført direkte eller indirekte av mennesker. Som hovedregel bør det derfor ikke godtas at menneskelig bruk av dyr medfører lidelse for dem.² Ethvert unntak bør begrunnes.

Det bør oppstilles en aktivitetsplikt for å hindre belastninger og påkjenninger. Dette vil kunne ha praktisk utslag i forbindelse med å avverge påkjørsler, brann i husdyrbygg, smittefare mv.

Forslag til ordlyd i § 3 andre setning: "Dyr skal behandles godt og aktivt beskyttes mot påkjenninger og belastninger."

Egenverdi og rettslig status

Dyreveralliansen støtter innføringen av prinsippet om dyrs egenverdi i lovverket, ikke minst av pedagogiske årsaker.

¹ Lov 13. juni 1075 nr. 50 om svangerskapsavbrudd § 2.

² St.meld. nr. 12 (2002–2003) om dyrehold og dyrevelferd: "Håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart".

Det må påpekes at paragrafen ikke klargjør dyrs status og rettigheter, slik Stortinget har bedt om.³ Etter ordlyden og forarbeidene er det fortsatt uklart om dyr rettslig har status som "ting" i dyrevernlovens forstand, eller om de anses som subjekter med rettsevne.

Den mest praktiske løsningen vil være å fastslå at de i dyrevernlovens forstand er subjekter, og at loven dermed gir dem visse rettigheter. Dette vil ikke medføre at de erverver rettigheter utover hva dyrevernloven bestemmer. De vil for eksempel fortsatt kunne kjøpes og selges, vil ikke ha arverett, og ikke rettslig evne til å påklatte vedtak.

Vi viser her til en utredning av professor Jo Hov: "Å forutsette at dyrene har interesser, men ikke rettigheter, er imidlertid lite konsekvent og gir dårlig samsvar i lovverket: Andre subjekter med interesser, har "rettsevne", altså evnen til å ha egne rettigheter (...) denne evnen tilligger også ulike former for "juridiske personer" – aksjeselskaper, konkursboer, til og med boligsameier." Professor Hov påpeker avslutningsvis at hvis dyr innrømmes rettigheter, vil dette gi et enklere og mer konsistent lovverk.⁴

Blant annet vil avveiningen mellom dyrenes interesser på den ene siden og menneskenes på den andre, bli tydeliggjort og dermed enklere å gjennomføre.

Forslag til ordlyd i § 3, ny andre setning: "Dyr er individer med rettigheter etter denne loven".

§ 4 HJELPEPLIKT

Vilkår for hjelpeplikten

Dyrevernalliansen støtter forslaget om hjelpeplikt. Kravet til at dyret skal være "synlig" sykt el. er nødvendig, men ikke tilstrekkelig. I visse tilfeller er det sannsynlig at dyr er skadd eller vanskjøttet, uten at det er "synlig". For eksempel hvis en bilfører antar å ha kjørt på et dyr, men ikke straks kan se det i veibanen, eller hvis man hører en sau breke nede fra en fjellsprekk uten å se den.

Også begrepet "unormalt avmagret" er uheldig, fordi avmagring i seg selv er unormalt og betydelig annerledes enn "tynn" el. "Tydelig avmagret" vil være bedre.

Forslag til ordlyd i § 4, første ledd: "Enhver som kommer over et dyr som er synlig eller på annen måte sannsynlig sykt, tydelig avmagret..."

Statlig refusjon

Automatisk avlivning av dyr som har mulighet for å kunne leve videre, fremmer ikke respekt for dyr. Hvis ville dyr kan rehabiliteres eller familiedyr omplasseres, er dette en stor fordel for dyrene selv såvel som samfunnet. Det bør derfor fastslås i forarbeidene at når staten dekker nødvendige utgifter, skal dette forstås slik at behandling som i kroner ikke overstiger prisen for avliving, er omfattet.

§ 5 VARSLING

Varslingsplikt

Dyrevernalliansen mener det bør innføres varslingsplikt, ikke bare varslingsrett, for helsepersonell, sammenlign med helsepersonelloven § 33 om varslingsplikt til barneverntjenesten.⁵ Dette fordi dyr, som barn, ikke selv kan melde fra om omsorgssvikt og overgrep, og dermed er prisgitt at utenforstående reagerer på deres vegne.

³ "Komiteen er enig i at en i loven presiserer dyrs status og rettigheter." Innst. S. nr. 226 (2002–2003) om dyrehold og dyrevelferd.

⁴ Hov, J., Noen synspunkter i forbindelse med ny dyrevernlov, 23. juni 2005.

⁵ Lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell.

I dyrevernmeldingen foreslo regjeringen varslingsplikt, og Stortinget ga sin tilslutning: "Også grupper som er underlagt lovbestemt taushetsplikt, som for eksempel personer innen helse- og sosialtjeneste, bør pålegges rapporteringsplikt..."⁶ Justiskomiteen presiserte senere denne målsettingen i forbindelse med behandling av hundeloven: "Stortinget ber Regjeringen fremme forslag for Stortinget om lovhjemmel som sikrer at helsepersonell og andre offentlige myndighetsutøvere rapporterer til relevant offentlig myndighet..."⁷

Dersom en frykter at opplysningsplikt skal utvanne taushetsplikten, bør det bemerkes at det her bare er tale om å verne levende vesener. Dette er et begrenset område, som i sin karakter ikke skiller seg vesentlig fra eksisterende regler, bortsett fra at disse gjelder menneskelige subjekter.

Varslet vil dessuten gå til Mattilsynet eller politiet, som er profesjonsorganer med rutiner for håndtering av personsensitive opplysninger.

Eksemplifisering av pliktsubjekter

Det bør presiseres i forarbeidene at den som finansierer eller administrerer dyrehold har en skjerpet varslingsplikt. Dette gjelder særlig konkurs- og arverettslige boer, banker og andre som trer inn i eierens sted i forbindelse med økonomisk omorganisering eller avvikling. Slike situasjoner kan fremtre som kaotiske, og behovet for reaksjon kan være påtrengende.

§ 6 KOMPETANSE OG ANSVAR

Dyrevernalliansen støtter i hovedsak forslaget, men mener det bør presiseres at kompetansekrav stilles til både den som eier dyrene og de(n) som steller eller håndterer dem. F.eks. i fiskeoppdrett vil eieren ofte være et AS. Kunnskap om fiskevelferd kan være avgjørende for økonomiske disposisjoner, bl.a. investeringer. Det bør derfor kreves at hovedaksjonærene og/eller styret har visse kunnskaper om dyrevelferd.

Det bør fastslås at lang erfaring på fagfeltet (realkompetanse) ikke er tilstrekkelig til å gi kunnskap om dyr. Dette fordi kunnskapen om dyrs evner og behov stadig utvikler seg vitenskapelig.

§ 7 KRAV OM REGISTRERING ELLER TILLATELSE

Etter gjeldende dyrevernlov kreves tillatelse til fremvisning av dyr (§15 andre ledd) drift av dyrepensjonat (§ 16), samt ervervsmessig handel (§ 17) og utleie (§ 18). For å sikre kontroll er det viktig at disse ordningene videreføres, og Dyrevernalliansen mener derfor at de lovfestede kravene bør videreføres inntil eventuelle forskriftshjemler er innført. Dette gjelder spesielt fremvisningstillatelse for dyr i underholdning, se under om § 25 andre ledd.

§ 8 DRIFTSFORMER, METODER, UTSTYR OG TEKNISKE INNRETNINGER

Det bør fastslås i forarbeidene at utprøvingen skal tilfredsstillende vitenskapelige krav, og at dokumentasjon av både negative og positive resultater skal fremlegges på forespørsel fra tilsynsmyndigheten, jf. lovutkastet § 20. Uten slik presisering vil kravet i praksis være uten verdi. Det er viktig at også negative resultater må fremlegges, slik at en ikke kan velge metode ut fra resultatene og underslå viktige fakta.

§ 9 MEDISINSK OG KIRURGISK BEHANDLING

Krav om veterinær

Etter gjeldende dyrevernlov § 7 kan medisinsk og kirurgisk behandling bare utføres av veterinær. Dette dekkes nå av lov om dyrehelsepersonell § 18 nr. 2 og 3. I forarbeidene bør det påpekes at det ikke tilsiktes noen realitetsendring ved at kravet tas ut fra dyrevernloven.

⁶ St. meld. nr. 12 (2002–2003) om dyrehold og dyrevelferd.

⁷ Innst.O. nr. 91 (2002–2003) fra Justiskomiteen om lov om hundehold, forslag C.

Det bør også henvises fra ny dyrevelferdslov § 9 første ledd til lov om dyrehelsepersonell § 18 nr. 2 og 3. Eventuelt bør det vurderes å beholde kravet om veterinær i dyrevelferdsloven.

Mutilasjoner

Med mutilasjoner menes både amputasjoner og innsett av fremmedlegemer som hindrer normal funksjon. Eksempler er innsett av trynering på gris for å hindre roting i jorda, påsett av "briller" på fjørfe for å hindre hakking mv. Etter gjeldende dyrevernlav § 11 nr. 6 og § 13 nr. 3 er trynering og fjørfebriller forbudt, men disse forbudene er falt ut av ordlyden (selv om de nevnes i forarbeidene).

Dyreveralliansen mener bestemt ordlyden bør inneholde et generelt forbud mot innsett av fremmedlegemer på dyr uten medisinsk grunn. Innsett av proteser etter skader osv. må naturligvis være tillatt så sant det er medisinsk forsvarlig. Sko til hest vil være unntatt fordi dette har helsemessig grunn. I forarbeidene bør det presiseres at det med "innsett" av fremmedlegemer menes festing i hud, vev, skjelett, nebb, tenner eller andre kroppsdelar. Merking av dyr i dyrehold, f.eks. med microchip, vil naturligvis være unntatt etter andre ledd andre punktum. Vi oppfordrer i denne forbindelse til å innføre plikt til merking av katt og hund så fort som mulig.⁸

Eventuelle særlige behov, for eksempel påsett av ring i nesen på okse, kan eventuelt tillates etter unntaksbestemmelsen i lovutkastet § 9 tredje ledd.

Kravet til helsemessig grunn bør presiseres i forarbeidene. Det bør fastslås at det ikke tilsiktes noen realitetsendring av forbudene mot ulike mutilasjoner i gjeldende dyrevernlav § 13.

Forslag til ordlyd i § 9 andre ledd: "Det skal ikke gjøres operative inngrep, settes inn fremmedlegemer eller fjernes kroppsdelar på dyr uten at det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse eller velferd.

§ 10 MERKING AV DYR

Etter gjeldende rett merkes rein med tradisjonelt knivmerke i øret. Inntil 1/3 av øret kan fjernes, uten bedøvelse eller smertelindring. Sannsynligvis medfører dette lidelse, og slik merking bør derfor erstattes av vanlige øremerker, som gir mindre vevsødeleggelse.

Dette vil også åpne for individmerking av reinen, og dermed sporing i matkjeden. I tillegg blir det mulig å kontrollere om kastring av hanndyrene er gjort av veterinær med bedøvelse (ved veterinærattest på identifiserbare dyr). Det blir også mulig å telle antall dyr på vidda og antall dyr per eier. Dagens manglende individmerkingen av rein har alvorlige negative konsekvenser for både dyrevelferd, mattrygghet og naturressurser. Reineierens argument for knivmerke er at dette kan sees på lang avstand, men det kan også plastmerker i forskjellige farger og mønstre.

Forslag til ordlyd i § 10 andre ledd: "Kongen kan gi nærmere forskrifter om merking av dyr, herunder påby og forby merking og ulike merkemotoder, ...".

§ 11 TRANSPORT

Det bør fastslås i forarbeidene at bestemmelsene om transport gjelder også forsøksdyr. Forsøksdyr transporteres i stor grad, ofte fra utlandet til en transportsentral i Norge (lokalisert til Folkehelseinstituttet) og deretter til institusjoner over hele landet.

Gjeldende dyrevernlav § 11 nr. 2 om forbud mot å føre dyr bundne til motorkjøretøy bør opprettholdes.

⁸ St.meld. nr. 12 (2002–2003) om dyrehold og dyrevelferd.

Det bør i lovtekst fastslås mer spesifikke krav til selve transporten, både for akvatiske dyr og landdyr.

Forslag til ordlyd i § 11 første ledd: ”Transport skal foregå på en måte som er til minst mulig belastning for dyret. Dyr skal ikke føres bundne til motorkjøretøy, hindres i å legge seg ned i full lengde eller stå oppreist i naturlig stilling.⁹ Akvatiske dyr skal ha god vannkvalitet.

Forslag til ordlyd i § 11 andre ledd andre setning: ...”Dyr skal ha nødvendig tilsyn og stell under transporten, herunder skal avføring fjernes regelmessig og dyrene tilbys drikkevann.¹⁰

§ 12 AVLIVING

Første ledd: Avliving av fisk

Formuleringen “Departementene legger til grunn at de fangst- og avlivingsmetoder som i dag er i alminnelig bruk blant næringsutøvere” på s. 78 i forarbeidene, bør strykes. Selv om metodene er lovlige i dag, er det ikke gitt at de vil være det i hele lovens levetid. Kunnskapen om fisk øker stadig, og denne formuleringen kan benyttes til å hindre forskriftsutvikling på feltet. Det foreligger per i dag lite vitenskapelig kunnskap om hvilken virkning vanlige avlivingsmetoder har velferdsmessig for fisk.

Andre ledd: Rituell slakting

Det bør være et ufravikelig krav at dyr i menneskelig varetekt er bedøvet når de avlives. Enkelte bedøvelsesmetoder, for eksempel CO₂, medfører død hvis eksponeringstiden er lang nok. Likevel induseres bevissthetstapet først og døden etterpå.

Ved enkelte former for rituell slakting blir dyret bedøvet samtidig med at det blodtappes. Dyret får da halspulsårene skåret over i bevisst tilstand, og skytes i hodet når det har begynt å forblø. Av dyrevernhensyn er dette uakseptabelt, fordi dyret da i bevisst tilstand opplever knivkuttene og de sterke smertene og frykten som naturlig følger med. Slik lovteksten står nå, åpner den for slike slaktemetoder. Det må nevnes at Rådet for dyreetikk, Vitenskapskomiteen, Veterinærforeningen, Animalia - Fagsenteret for kjøtt og Dyrevernalliansen alle har gått ut mot tillatelse til rituell slakting i Norge.

Ved skudd med skytevåpen vil dyret bli avlivet samtidig med at bevissthetstap inntreffer. Skytevåpen kan være praktisk, for eksempel til avliving av skadde dyr i utmarka. Et generelt unntak kan imidlertid åpne for tvil om hvorvidt avliving med for eksempel kniv også skal aksepteres. Derfor bør det gis et spesielt unntak for skytevåpen.

Forslag til ordlyd i § 12 andre ledd første setning: ”Dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskelig varetekt, skal bedøves før avlivingen, unntatt hvis dyret avlives med skytevåpen som gir umiddelbart bevissthetstap.”

Andre ledd: Krav om inntrådt død før videre slaktebehandling

Det bør fastslås i lovteksten at annen slaktebehandling ikke skal starte før dyret er dødt, og vedkommende som skal utføre slaktebehandlingen har forsikret seg om dette. I tilfeller der videre slaktebehandling skjer maskinelt, vil dette være slakteriet.

I løpet av de siste årene viser flere eksempler at politiet henlegger anmeldelser om levende skolding på grunn av usikkerhet om straffverdigheten. En klar ansvarshjemmel kan bidra til

⁹ Council Regulation (EC) No 1/2005 of 22 December 2004 on the protection of animals during transport and related operations. Legge seg ned: se art. 3 g og minimumskrav i vedlegg 1 kap. VII. Ikke føres bundne: se art. 1 nr. 3, der tillatelse til strengere nasjonale regler innen eget territorium fastslås.

¹⁰ Ibid. art. 3 h.

å ansvarliggjøre slakteriene, blant annet slik at hastigheten senkes nok til at hornhinnerefleks osv. kan sjekkes.

Ordlyden må imidlertid også omfatte forhold der det døde dyret etterlates eller deponeres. Det bør fastslås i forarbeidene at dette omfatter f.eks. daggamle kyllinger, utverpede høner, syk oppdrettsfisk og andre dyr som går til destruksjon, samt ville dyr som etterlates i naturen eller pakkes ned etter jakt.

Forslag til ordlyd i § 12 andre ledd ny siste setning: "Den som avliver dyret skal forsikre seg om at det er dødt, om nødvendig med avblødning, før det etterlates eller håndteres videre."

Tredje ledd: Unntak

Det må av praktiske grunner skilles mellom nødavliving som foretas av enkeltpersoner, f.eks. på ville dyr i naturen, og nødavliving i næringsmessig sammenheng, f.eks. i fiskeoppdrettsanlegg, hønsierier ol.

I forbindelse med sykdomsutbrudd ol. kan det her bli tale om avlivering av hele besetninger. Det bør sikres gjennom ordlyden at unntak i næring bare skjer etter grundig vurdering fra kompetent myndighet, se forslag til ordlyd i femte ledd under.

Forslag til ordlyd i § 12 tredje ledd ny andre setning: "Utenfor næring skal avlivering i nødstilfelle i størst mulig grad skje i samsvar med første og andre ledd. I næring skal avlivering i nødstilfelle skje i samsvar med første og andre ledd."

Fjerde ledd: Vern av dyrs liv

Som utgangspunkt ønsker Dyrevernalliansen en generell lovfesting av dyrs rett til liv, tilsvarende fredningsprinsippet i viltloven.¹¹

Dyrevernalliansen støtter uansett forslaget om et forbud mot avlivering av dyr som selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement. Dette er praktisk blant annet for å forebygge dyredrap som underholdning, der dette ikke inngår som en naturlig del i for eksempel reality-programmer.

For få år tilbake var det vanskelig å se for seg at avlivering av dyr skulle gjøres til et selvstendig underholdningselement på norsk TV. Andre etisk forkastelige årsaker til avlivering kan dukke opp i fremtiden, blant annet som følge av teknologisk utvikling. Noen eksempler: I USA kan man i dag ved bruk av sin egen PC skyte ville dyr i hegn ved bruk av webkamera. I flere land har avlivering av dyr blitt brukt som ledd i utpresning, ved at man legger ut bilde på internett av en valp eller lignende, og truer med å drepe den hvis andre ikke betaler penger til en oppgitt konto. Etter lovforslaget vil avlivingen i disse tilfellene neppe være straffbar, fordi underholdning ikke er det primære formålet.

Det bør inntas en hjemmel til å utvide forbudet mot avlivering til andre aktiviteter som kan vekke anstøt i fremtiden, tilsvarende hva som er gjort under lovutkastet § 14 om særskilte forbud. Flere andre land har inntatt en generell beskyttelse av dyrs liv i sine lovverk.¹² I Norge støtter 56% av befolkningen et krav om "rimelig grunn" til å avlive dyr.¹³ Rådet for dyreetikk har nylig fastslått at all avlivering bør ha en "aktverdig grunn".¹⁴

¹¹ Lov 29. mai 1981 nr. 38 om viltet (viltloven) §3.

¹² Tyskland: Publication of the Revision of the Animal Welfare Act of 25 May 1998, The Federal Minister of Food, Agriculture and Forestry. Østerrike: Gesamtänder Abänderungsantrag.

¹³ Visendi for Dyrevernalliansen, april 2005. Bare 31% mente at dyrevernloven på dette punkt ikke burde endres, mens 11% var i tvil og 2% mente loven burde stille mindre krav enn i dag.

¹⁴ Rådet for dyreetikk. Uttalelse om jakt/viltforvaltning, 2007/2008.

Forslag til ordlyd i § 12 femte ledd, ny siste setning: "Kongen kan i forskrift forby avlaving av dyr for formål som vekker allmenne etiske reaksjoner."

Femte ledd: Unntak

Det bør hjemles adgang til å gjøre unntak fra bestemmelsene om avlaving i nødstilfeller i næring. Dette kan være f.eks. i forbindelse med sykdomsutbrudd.

I forarbeidene på s. 80 listes det opp dyrearter som departementet ikke har til hensikt å dispensere fra hva angår krav om bedøvelse etter andre ledd. Bortsett fra at dette viderefører dagens rettstilstand, kan vi ikke se begrunnelsen for at enkelte dyreslag er unntatt, herunder fisk. En slik opplisting krever etter vårt syn en vitenskapelig og etisk begrunnelse utover det historiske. Hvis en slik forskriftshjemmel uansett er hensikten, bør kravet dessuten like gjerne stå i lovteksten som før, uten dispensasjonsadgang. Dyrevernalliansen mener etter dette at bestemmelsen om at Kongen kan gjøre unntak fra andre ledd, bør strykes. Alternativt bør fisk inntas i opplistingen i forarbeidene på s. 80.

Forslag til ordlyd i § 12 femte ledd siste setning: "Kongen kan på nærmere vilkår gjøre unntak fra bestemmelsene i tredje ledd, andre punktum."

§ 13 BRUK AV DYR I FORSØK OG UNDERVISNING

Første og andre ledd: Virkeområdet og sentrale prinsipper

Dyrevernalliansen støtter ordlyden i første ledd, som vil medføre at flere dyr som benyttes til dyreforsøk, omfattes av regelverket. Vi mener også at lovfestingen av prinsippene om de "3 R' ene" i andre ledd er svært viktig.

I forarbeidene savner vi behandling av to praktisk svært viktige temaer: Humane endepunkter og transgene dyr.

- *Humane endepunkter:* Et særdeles viktig internasjonalt akseptert prinsipp bør presiseres i forarbeidene: Kravet om objektivt målbart endepunkter (humane endpoints). Endepunkter er fastsatte indikatorer for å bestemme tidspunktet for avslutning av dyrets lidelser. Endepunkter er særlig viktig for dyreforsøk som innebærer behandling som kan medføre død for dyrene. Slike forsøk er gjerne spesielt belastende, og dyrene kan spares for store lidelser hvis man avslutter forsøket så snart resultatene kan registreres, isteden for å vente til dyrene dør av behandlingen. Det er etterhvert blitt mer vanlig å fastsette endepunkter for de fleste belastende forsøk. Indikatorene er vanligvis en kombinasjon av fysiologiske målinger og adferdsmessige registreringer. Død som endepunkt bør som hovedregel ikke tillates.
- *Transgene dyr:* Forarbeidene tar opp xenotransplantasjon og kloning, men nevner ikke transgene dyr, som er langt vanligere. Dette er en klar svakhet, ettersom bruk av transgene dyr har økt betraktelig de siste årene og kan forventes å øke fremover.¹⁵ Den økte bruken av mus (det vanligste transgene dyret) de siste årene i Norge og etableringen av Norsk transgen senter er tegn på utviklingen.¹⁶

Transgene dyrelinjer opprettes ved at man enten legger til ("knock in") eller fjerner ("knock out") gener. Manipuleringen skjer kjemisk, ved stråling og andre metoder. Manipulerte, befruktede eggceller settes inn i livmoren til en surrogatmor som bærer frem ungene.

Metodene for å etablere transgene linjer er forbundet med stor uforutsigbarhet: Ofte er

¹⁵ "Statistics from Great Britain indicate that the use of transgenic animals increased by more than 10-fold between 1990 and 1999, to account for about 20% of all procedures using animals." ANZCCART, Workshop on the Welfare of Transgenic Animals Workshop, 28 and 30 November, 2001.

¹⁶ Se <http://www.med.uio.no/imb/transgen/index.htm>

det bare en mindre andel av ungene som har ønsket genotype (genetisk sammensetning), og resten blir dermed avlivet. Transgene dyr skapes gjerne som modellorganismer for menneskelige sykdommer, og utsettes dermed for tilsvarende lidelser (f.eks. hjertesvikt, leddgikt, fedme). Under fremstilling av transgene linjer kan dyrene utsettes for uventede fenotypiske bivirkninger (f.eks. misdannelser, organsvikt eller adferdsforstyrrelser).

Dagens forvaltning er i liten grad involvert i reguleringen av dette sterkt voksende feltet. Dagens praksis er at arbeid med å etablere transgene linjer gis såkalte blokkgodkjenninger. Lidelsene som dyrene utsettes for er vanskelige å forutsi på forhånd, mislykkede forsøk blir sjelden beskrevet eller publisert, og blir dermed ikke evaluert av ansvarlig myndighet (Forsøksdyrutvalget) i etterkant. Følgelig er det praktisk talt ingen kontroll med eller rapportering av de uønskede effektene frem til den manipulererte dyrelinjen er ferdig fremstilt, selv om betydelige dyrelidelser sannsynligvis er involvert.

Dyreforsøk med de etablerte transgene linjene kan fanges opp av dagens forvaltningsmodell. Men også på dette stadiet er det fare for at de belastningene som de transgene dyrene er skapt med blir dårlig beskrevet i f.eks. søknad om forsøk med dyr, og dermed ikke hensyntatt.

Det er stort behov for bedre kontroll med fremstillingen av transgene dyr. Det er i dag uenighet om hvilken myndighet Forsøksdyrutvalget har til å kontrollere fremstillingen av transgene dyr. Fordi transgene dyr ikke nevnes i lovutkastet, opprettholdes tvilen.

Det bør derfor presiseres i forarbeidene at fremstilling og avl av transgene dyr omfattes av dyrevelferdsloven § 13 første ledd, og at de særlige dyrevelferdsproblemene som kan oppstå skal kontrolleres og reguleres nærmere gjennom forskrift.

Tredje ledd: Forbud mot visse typer dyreforsøk og bruk av visse dyrearter

Dyrevernalliansen mener visse forbud er så sentrale at de bør lovfestes:

- *Forbud mot bruk av dyr til unyttige formål:* Synet på hva som er samfunnsmessig unyttig vil variere over tid. Det bør lovfestes et forbud mot forsøk som anses unyttige eller som vekker allmenne etiske reaksjoner.
- *Forbud mot ekstrem smerte:* Enkelte dyreforsøk påfører dyrene så ekstreme og langvarige belastninger at de må vurderes som uetiske, uavhengig av formålet. Synspunktet er allerede hevdet av tidligere landbruksminister Lars Sponheim.¹⁷ En slik skranke finnes allerede blant annet i Danmark og Nederland.¹⁸ Siden dagens lovverk er utydelig på dette punktet, er det i praksis uenighet i Forsøksdyrutvalget om et dyreforsøk kan nektes gjennomført fordi det er ekstremt smertevoldende, selv om formålet har en nytteverdi. Det er derfor stort behov for en rettslig presisering inntatt i lovtekst. Lovutkastet § 13 andre ledd om at tillatelse ikke skal gis hvis dyrene vil lide uforholdsmessig, løser ikke spørsmålet. Her forutsettes det derimot at smerten veies opp mot formålet.
- *Forbud mot bruk av primater:* Flere land har innført forbud mot dyreforsøk på primater, og et forbud eller utvikling i retning av et forbud diskuteres også i EU.^{19,20,21} Årsaken er

¹⁷ Sponheim, L., Sirkuselefanter og annet dyrehold, Dagbladet 4. september 2002. "Tilstrekkelig store nyttehensyn for mennesker kan forsvare at hensynet til dyr må vike, men selv gode formål kan ikke forsvare en hvilken som helst bruk av dyr."

¹⁸ Nederland, se The Experiments on Animals Act 1996, section 10 b. Danmark, se Lov om dyreforsøg § 7.

¹⁹ Nederland, se Technical Expert Working Group for the revision of directive 86/609 on the protection of animals used for experimental and other scientific purposes, Final Sub-group Scope, udatert, s. 12.

http://europa.eu.int/comm/environment/chemicals/lab_animals/revision_en.htm

disse dyrenes store likhet med mennesker, både hva angår genetisk materiale, adferd og kognitive evner. Siden Norge de siste årene ikke har brukt noen primater, har vi her anledning til å lede an på et prinsipielt viktig område, uten store praktiske eller økonomiske omlegginger.

- *Ufravikelige kompetansekrav:* Gjeldende dyrevernlav § 21 tredje ledd fortolkes i praksis som at alle med fullført forsøksdyrkurs, lovlig kan operere på forsøksdyr. Det er eksempler på at økonomer og kjemikere har gjennomført omfattende kirurgiske inngrep på dyr som har skullet leve videre. Slik "amatør-kirurgi" er ikke i overensstemmelse med lovutkastet § 6, men denne bestemmelsen kan det etter § 13 fjerde ledd gjøres unntak fra. Det bør fastslås i forarbeidene at det ikke kan gjøres unntak fra krav om at kirurgiske inngrep på forsøksdyr bare kan utføres av personer med veterinærmedisinsk eller tilsvarende kompetanse.

Forslag til ordlyd i § 13 tredje ledd, ny første setning: "Tillatelser etter første ledd kan ikke gis til forsøk uten klar nytteverdi eller dyreforsøk som vekker allmenne etiske reaksjoner, til dyreforsøk der dyrene påføres svært sterk eller langvarig smerte, eller til forsøk med primater."

Tredje ledd: Krav om etisk vurdering av dyreforsøkene og nyansering av begrepet "smertevoldende" dyreforsøk

- *Krav om etisk vurdering:* Vurderingen av om dyreforsøk skal tillates eller ikke, til dels subjektive og vurderingspregede. For å sikre at like tilfeller behandles likt, at alle relevante momenter trekkes inn og at utenforliggende hensyn ikke vektlegges, bør vurderingene standardiseres. Dette kan skje gjennom et såkalt "etisk regnskap" (cost-benefit analyse), der positive og negative effekter måles mot hverandre. Den endelige avgjørelsen vil uansett måtte bero på en helhetsvurdering av den konkrete situasjonen.

En systematisering av vurderingene vil lette kommunikasjonen mellom alle som er involvert. Dette gjelder både internt i forvaltningssystemet og i forhold til publikum. Kunnskapsutvikling og kunnskapsformidling er et uttalt mål i st. meld. nr. 12 (2002–2003), se s. 151.

I England ble det i 2003 også gjennomført en offentlig evaluering av ordningen, sammen med en bred høring. Resultatene er sammenfattet i en rapport som viser at cost-benefit systemet oppfattes som et nødvendig (om enn ikke tilstrekkelig) hjelpemiddel.²² Det er også gjennomført omfattende forskning og utredning om emnet, og mange forskjellige programmer for cost-benefit analyser er utviklet.²³

EU vurderer å innføre krav om cost-benefit analyse i sitt nye regelverk om beskyttelse av forsøksdyr, og kravene vil i så fall gjelde også for Norge gjennom EØS-avtalen.²⁴

²⁰ Sverige, se Statens jordbruksverks föreskrifter om djurforsök m.m. (2003:17) § 9.

²¹ Se Technical Expert Working Group for the revision of directive 86/609 on the protection of animals used for experimental and other scientific purposes, Final Sub-group Scope, udatert, s. 12. http://europa.eu.int/comm/environment/chemicals/lab_animals/revision_en.htm & Declaration of the European Parliament on primates in scientific experiments, 25. september 2007.

²² The Animal Procedures Committee, Review of cost-benefit analysis assessment in the use of animals in research, 2003. <http://www.apc.gov.uk/index.htm>

²³ Stafleu, F.R. og Tramper, R. et al., The ethical acceptability of animal experiments: a proposal for a system to support decision-making, Laboratory Animals vol. 33, p. 295–303, 1999 & Lloyd, M.H., og Wolfensohn, S.E., Practical use of distress scoring systems in the application of humane endpoints, Proceedings of the International Conference on Humane Endpoints in Animal Experiments for Biomedical Research, p. 22–25 November 1998.

²⁴ Technical Expert Working Group for the revision of directive 86/609 on the protection of animals used for experimental and other scientific purposes, Final Sub-group Cost-benefit, 29. mars 2004. http://europa.eu.int/comm/environment/chemicals/lab_animals/revision_en.htm

- *Nyansering av begrepet "smertevoldende"*: Det bør legges til grunn en mer nyansert vurdering av belastning for dyrene enn dagens begrep "smertevoldende", som i praksis ikke omfatter *alle* smertevoldende forsøk, men bare de aller mest belastende. Andre land baserer seg på en skala, f.eks. "mild, moderate, substantial, severe, very severe".²⁵

En slik gradering vil harmonere bedre med den nye lovens nyanserte beskrivelse av dyrs evner til å ha positive og negative opplevelser, og være i bedre samsvar med moderne smertelære.²⁶

Forslag til ordlyd i § 13 tredje ledd: "Kongen kan gi nærmere forskrifter om bruk av dyr i forskning og undervisning, herunder standardisering av etiske vurderinger, gradering av smerte, om forbud mot visse typer..."

Eventuelt nytt siste femte ledd: Implementering av Europarådskonvensjonen om beskyttelse av forsøksdyr

Europarådets konvensjon for beskyttelse av forsøksdyr (ETS 123) med vedlegg er i praksis en svært viktig rettesnor for norske dyreforsøk. Per i dag er det fastslått i forsøksdyrforskriften § 12 første ledd siste punktum at konvensjonens bestemmelser som oppstalling og miljø skal oppfylles som forskrift. Dette bør vurderes hjemlet i lovteksten, eller eventuelt bør det nevnes som en klar forutsetning i forarbeidene.

§ 14 SÆRSKILTE FORBUD

a) Utøve vold mot dyr

Moderne kunnskaper om smertefysiologi tilsier at typisk vold som slag, spark, brennemerking, knivstikk osv. oppfattes på lignende måte av høyerestående dyr som av mennesker.

For å kunne dra nytte av teori og etablert rettspraksis der begrepet "vold" er utmeislet nærmere, bør "vold" i dyrevelferdsloven i hovedsak og så langt det passer være sammenfallende med samme begrep i straffeloven § 228.²⁷ Dette vil samtidig bidra til godt samsvar i lovverket. Det må bemerkes at man lovgivningsteknisk alltid bør søke å unngå forskjellige definisjoner på samme begrep.

I mer spesielle tilfeller vil kunne forekomme artstypiske forskjeller fordi dyr har andre evner/organer enn mennesker. For eksempel bør det kunne regnes som vold å utsette mus for vedvarende lydstry som mennesker ikke kan registrere, å nappe værharene av en katt, eller utsette en fisk for eksponering i luft uten grunn.

At rettspraksis og teori etter straffeloven § 228 kan brukes ved fastleggelsen av begrepet "vold" også etter dyrevernavloven, bør fastslås i forarbeidene. Det bør også presiseres at artstypiske forskjeller i enkelte tilfeller kan spille inn, og det bør her nevnes eksempler på handlinger som kan kvalifiseres som vold mot dyr, uten å regnes som vold hvis de rettes mot mennesker.

b – d Andre særskilte forbud

Dyrevernavalliansen støtter lovforslagene. Til bokstav c) om utuktig omgang med dyr bør ordlyden i forarbeidene endres, slik at det ikke åpnes for spekulasjoner i om hvorvidt seksuell

²⁵ Purves, K., Global Harmonization of Pain and Distress Classification Systems: Current Analysis and Opportunity for Change, *Journal of Applied Animal Welfare Science*, vol. 3, no. 1, p. 49–61, 2000.

²⁶ Se f.eks. Flecknell P., *Pain Management in Animals*, Saunders, 2000.

²⁷ "§ 228. Den, som over Vold mod en andens Person eller paa anden Maade fornærmer ham paa Legeme, eller som medvirker hertil, straffes for Legemsfornærmelse med Bøder eller med Fængsel indtil 6 Maaneder.

Har Legemsfornærmelsen tilfølg Skade paa Legeme eller Helbred eller betydelig Smerte, kan Fængsel indtil 3 Aar anvendes, men indtil 5 Aar, hvis den har Døden tilfølg, eller Skaden er betydelig."

omgang med dyr kan være uskadelig for dyret bare det er i brunst. Det må gjøres klart at all seksuelt motivert omgang med og bruk av dyr er forbudt av hensyn til dyrevelferden.

§ 15 BYGNINGER, GJERDER OG ANDRE MINDRE INNRETNINGER

Forarbeidene bør nevne fugl som blir sittende fast i nett over merder, fordi dette er en svært praktisk problemstilling.

§§16–17 MERKING MV. OG SPORBARHET

Dyrevernalliansen støtter forslagene.

§ 18 OMSETNING MV. AV PRODUKTER FRA DYR – OG TIL DYR

Det bør opprettes hjemmel til å begrense omsetningen av produkter som er fremstilt til bruk på dyr. Etter gjeldende rett er det f.eks. forbudt å bruke strømhalsbånd på hund utenom når hunden er i aktiv dressur, men strømhalsbånd selges likevel fritt. Det samme gjelder fotsakser, som er forbudt i Norge, men markedsføres under betegnelsen "åtesaks" – under forutsetning om at de ikke skal brukes på forbudt måte. Likeledes kan det være hensiktsmessig å innføre forbud mot f.eks. salg av pil og bue ment til jakt på dyr, luftvåpen og svartkruttvåpen.

At det er umulig å hindre salget fra utenlandske nettsteder, er ingen grunn til at man ikke i det minste skal hindre norske næringsdrivende og norskregistrerte nettsteder å selge produkter som det er forbudt å bruke i Norge. For å opprettholde muligheten til å konfiskere importerte varer og straffe slik import, bør dette også inkluderes.

Forslag til ordlyd i § 18 første setning: "Kongen kan i forskrift begrense, stille krav til eller forby omsetning, import og bruk av produkter fra og til dyr som er omfattet av denne loven."

§§19–20 ADGANG TIL STED MV., OPPLYSNINGSPLIKT MV.

Dyrevernalliansen støtter forslagene.

§ 21 GENERELLE VILKÅR FOR HOLD AV DYR

Dyrevernalliansen mener de foreslåtte prinsippene og virkemidlene er svært viktige, og viser om dette til st.meld. nr. 12 (2003–2003). Imidlertid bør utgangspunktet snus.

Det bør fastslås i forarbeidene at vurderingen skal gjennomføres før innfangning/import av de aktuelle dyrene, hvis de ikke holdes i fangenskap allerede.

Forslag til ny ordlyd i § 21 første ledd: "Dyr skal bare holdes dersom forholdene er tilpasset dyrets egenart og fysiske og mentale behov på forsvarlig måte."

§ 22 DYRS LEVEMILJØ

Første ledd: God velferd – Sosial atferd, hvile, utemuligheter

Dyrevernalliansen mener det er viktig å nevne "stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd", og "helse og kondisjon...trygghet og trivsel". Det bør presiseres i lovteksten at muligheten skal være reell, f.eks. i form av tilstrekkelig areal til at dyrene selv oppfatter at de kan og vil utføre den aktuelle atferden.

Sosial atferd bør legges til, siden dette er vist å være svært viktig for mange arter.²⁸

Det er prisverdig at dyrs behov for hvile er inntatt i lovteksten, men dette er ikke konkret nok i praksis. Det bør fastslås i forarbeidene at dyr til enhver tid skal ha mulighet til å legge

²⁸ Keeling, L., Social Behavior in Farm Animals, CABI, 2001 & Broom, D.M. and Fraser A.F., Domestic animal behaviour and welfare, CAB International 2007.

seg ned. Det bør presiseres at dyrenes krav til individavstand for å akseptere å legge seg ned dermed må respekteres, og at liggearealet for landdyr skal være tørt. Dette vil for eksempel hindre hold av kjøttfe eller hest i gjørmete innhegninger.

Forarbeidene bør også fastslå at hvile forutsetter fred fra eventuelle "mobbere". Dette henger sammen med kravet til sosial atferd: Dyr med lav status må ha tilstrekkelig areal til å kunne trekke seg unna aggressive artsfrender.

Det bør presiseres at disse vilkårene stiller krav til dyretetthet for både akvatiske dyr og landdyr.

Dyreveralliansen savner en prinsipiell bestemmelse om å fremme dyrs behov for å være ute i egnet område, under egnede klimaforhold, jf. krav om beiteperiode for storfe.

Forslag til ordlyd i § 22 første ledd, første og andre setning: "...herunder gi reell mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile, sosial kontakt med artsfrender og annen naturlig atferd, herunder utemuligheter på egnet område så sant mulig."

Andre ledd: Bygninger og anlegg & lys, støy, strømforhold mv.

- *Bygninger og anlegg:* Det bør fastslås at bygninger og anlegg skal være trygge og godt vedlikeholdt, for eksempel slik at kyr ikke risikerer å trække gjennom golvet og falle i møkkakjelleren, eller at dyr i dyreparker ikke risikerer å komme seg ut gjennom gjerdet for deretter å bli utsatt for predatorer mv.

Hjemmel til forskriftsregulering er ikke tilstrekkelig, særlig fordi det sannsynligvis i lang tid fremover vil mangle slik regulering av flere typer dyrehold (familiedyr, dyr i sirkus og dyrepark, ender og gress, eksotiske husdyr som lama, mv.)

Man kan selvsagt ikke gardere seg mot alle skader. Målet må være å hindre at dårlig vedlikehold medfører skade som kunne vært avverget med rimelige tiltak.

- *Lys, støy, strømforhold mv.:* Mange arter har bedre utviklet sanseapparat enn mennesker. For eksempel kan mus på en forsøksdyravdeling bli plaget av vedvarende og for dem høy støy fra elektronisk utstyr, som ikke er mulig å høre for mennesker. Det må antas at uheldige strømforhold kan oppleves som problematiske for fisk på grunn av sidelinjeorganet, osv. Lovteksten bør bidra til å sikre dyr mot slike problemer i levemiljøet. På dette punktet vil lovteksten og forarbeidene også ha en viktig pedagogisk effekt. Formuleringen på s. 39 i forarbeidene om at "kravet om tilholdsrom ikke anvendes for fisk", bør strykes. Enkelte arter trenger skjul, evt. i en periode av livet.

Forslag til ny ordlyd i § 22 andre ledd: "Dyr skal beskyttes mot ugunstige værforhold og sanseintrykk som kan gi skade eller ubehag. Utenom normal beiteperiode skal dyr ha adgang til egnet og trygt oppholdsrom. Bygninger og anlegg skal være godt vedlikeholdt slik at de ikke påfører dyrene fare for skade."

§ 23 TILSYN, STELL OG FØRING

Dyreveralliansen støtter innholdet og det som står i forarbeidene, men går inn for enkelte presiseringer i lovtekst eller forarbeider.

a) Tilsyn og stell

Erfaring tilsier at flere eksempler bør legges til for "stell", og dette kan med fordel utmeisles i forarbeidene. Lovens krav bør omfatte nødvendig stell av hover, klauver (gjeldende dyrevernavlov § 5a nr. 2), tenner, pels osv. Nyfødte, svake eller syke dyr kan kreve ekstra varme, føring og egen liggeplass på et avskjermet sted.

e) Tamhet

Dyr som holdes i menneskelig varetekt, bør være så tilvente til menneskelig kontakt at håndtering og stell ikke utløser frykt/stress.

Forslag til ordlyd i § 23 e: "dyr som holdes er tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles uten at de påføres frykt eller stress."

Ny f) Oppbinding ol.

Gjeldende dyrevernlov § 5a nr. 2, § 11 nr. 3 og § 11 nr. 5 omhandler alle oppbinding eller lignende. Ingen av bestemmelsene er videreført i lovutkastet. Erfaring tilsier at disse bestemmelsene kan ha stor praktisk betydning, og Dyrevernalliansen mener derfor de bør videreføres.

Forslag til ny ordlyd i § 23 ny bokstav f: "oppbinding, stengsel eller lignende ikke påfører dyr skade eller ubehag."

§ 24 AVL OG BIOTEKNOLOGI

Utviklingen innen avlsarbeid og bioteknologi går svært fort, og styres hovedsakelig av næringsmessige interesser. Dette understreker behovet for lovergulering. Det er påpekt i forarbeidene s. 94 at avl og bioteknologi i prinsippet ikke skal benyttes for å tilpasse dyr til miljøer eller oppgaver som ikke passer dem. Dyrevernalliansen mener dette prinsippet er så viktig at det bør lovfestes.

Forslag til ordlyd i § 24 andre ledd a: "...eller viderefører slike arveanlegg, eller tilpasser dyr til oppgaver eller miljøer som de mangler naturlige forutsetninger for å trives med."

Det bør også sikres at avl og bioteknologi ikke benyttes til å undertrykke dyrs adferd. For eksempel har det vært gjort forsøk med å avle vekk adferdsforstyrrelser (stereotyp adferd), slik at dyrene ikke viser symptomer på dårlig velferd.²⁹ Dette er imidlertid slett ikke ensbetydende med at velferden er bedret.

Forslag til ordlyd i § 24 andre ledd b: "reducerer dyrs mulighet til å utøve eller uttrykke naturlig atferd, eller..."

Setningen på s. 95 i forarbeidene "Denne bestemmelsen vil ikke være til hinder for eventuell fremtidig bruk av steril oppdrettsfisk", bør strykes. Om dette vil være lovstridig, må bero på kunnskap og etisk utvikling. Per i dag kan slik bruk neppe tillates, siden undersøkelser tyder på at slik fisk har redusert velferd.³⁰

§ 25 TRENING, FREMVISNING, UNDERHOLDNING OG KONKURRANSER

Første ledd c) Frykt, skade og annen lidelse

Forbudet mot å benytte pisk som fremdriftsmiddel (gjeldende dyrevernlov § 8 nr. 2) er fortsatt svært aktuelt i profesjonell hestesport, og bør opprettholdes. Andre dressurredkaper med tilsvarende virkning, som elefantkrok, bør også rammes av forbudet. Forbudet mot slik bruk av redskaper bør være generelt, og eksemplifiseres i forarbeidene slik at det gamle forbudet mot pisk videreføres og utvides.

For å hindre diskusjoner om hvorvidt pisk ol. medfører smerte eller bare ubehag, bør begrepet "ubehag" benyttes i ordlyden. Den foreslåtte ordlyden rammer ikke avstraffelse som for eksempel inndragning av mat og vann eller oppbinding over lengre tid, så sant dette ikke beviselig medfører skade eller frykt. Frykt vil strafferettslig være nesten umulig å bevise. Slike

²⁹ Svendsen, P. et al., Selection against stereotypic behaviour may have contradictory consequences for the welfare of farm mink (*Mustela vison*), Applied Animal Behaviour Science, vol. 107, p. 110–119, 2007.

³⁰ Hansen, T. et al., Oppdrett av steril fisk, Havforskningsinstituttet, 2007, s. 30.

metoder er dessverre erfaringsmessig ikke uvanlige. Følgelig er det behov for et vilkår som klart dekker også denne type forhold. "Ubehag" vil være dekkende også i denne sammenheng.

Forslag til ordlyd i § 25 c: "ikke med hensikt påføres frykt, ubehag, skade eller annen lidelse ved bruk av redskap eller på annen måte,"

Første ledd d) Brukes i kamper

Forbudet bør omfatte alle som deltar i dyrekamper, ikke minst av hensyn til å få disse straffet. Dyrevernalliansen har f.eks. fått tips om at det skal foregå hundekamper i enkelte miljøer i Norge, og veddemålene og tilskuerne bidrar til å opprettholde dette.

Forslag til ordlyd i § 25 d: "ikke brukes, omsettes, beskues eller benyttes som gjenstand for veddemål i forbindelse med kamper mot andre dyr eller mennesker."

Andre ledd: Fremvisningstillatelse

Dyrevernalliansen mener det lovbestemte kravet om fremvisningstillatelse bør opprettholdes, se over om § 7. Særlig fremvisning av dyr i sirkus er svært kontroversielt, og krav om tillatelse er en av få muligheter til å få oversikt over sirkusenes reiseruter og dermed muliggjøre inspeksjon. Dyrene er særlig utsatt, siden de er omreisende og lett kan falle utenfor nasjonale kontrollprogrammer.

Tredje ledd: Unntak

Dyrevernalliansen mener bestemmelsen bør strykes. Det er ingen grunn til å gjøre unntak fra bestemmelser til vern av dyr i underholdning. Underholdning med dyr er ikke et nødvendighetsgode for samfunnet, og hensynet til dyrevelferden bør derfor være avgjørende.

§ 27 JAKT, FANGST OG FISKE PÅ DYR SOM HOLDES

Dyrevernalliansen mener at jakt, fangst og fiske på dyr som holdes i menneskelig varetekt, bør være uttrykkelig forbudt. Vi viser her til Rådet fra dyreetikk, som har påpekt at all jakt bør ha en aktverdig grunn: "uansett dyreart bør man ha en aktverdig grunn for å drepe et dyr. Å skyte et dyr kun fordi man synes det er morsomt, er ikke etisk forsvarlig."³¹

Å holde dyr i fangenskap for å jakte på dem, har ingenting med verken matauk eller ressursforvaltning å gjøre. Slikt skjer utelukkende for rekreasjon, og strider dermed mot hevdvunnen norsk jaktmoral. En liberalisering vil bidra til å senke respekten for dyr, se lovutkastet § 1.

Forslag til ordlyd i § 27: "Jakt, fangst og fiske på dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, er forbudt."

§ 29 JAKT, FANGST OG FISKE

Ved behandlingen av dyrevernmeldingen i 2003 fastslo Næringskomiteen at såkalt "fang og slipp fiske" bør forbys.³² Et forbud er også støttet av Rådet for dyreetikk, og lagt til grunn av Mattilsynet gjennom flere års praksis.³³ Et midlertidig forbud ble fastslått av Miljøverndepartementet i 2008.³⁴ Dyrevernalliansen mener at forbudet nå bør fastslås i lov for å hindre ytterligere forvirring.

³¹ Rådet for dyreetikk, Uttalelse om jakt/viltforvaltning, 2007/2008.

³² Innst. S. nr. 226 (2002–2003): "Komiteen forslår at metoden fangst og slipp for kommersielle formål forbys."

³³ Rådet for dyreetikk, Sportsfiske "fang og slipp", 1998 & Bergersen, B., Mattilsynet, personlig kommunikasjon, 2007.

³⁴ Lorentsen, H., Miljøverndepartementet, Bruk av gjenutsetting i de kommende reguleringene i laksefisket, brev til Direktoratet for naturforvaltning, 28. januar 2008.

Jakt og fangst bør til enhver tid utøves med de redskapene som har mest mulig effektiv drepeevne. Jakt og fangst som påfører dyr smerte og stress, bør avvikles. Tradisjon bør ikke være et akseptabelt argument for å opprettholde slike jakt- og fangstformer. Vurderingen bør bero på oppdatert kunnskap om redskapene og dyrenes evner.

Forarbeidene bør vise til uttalelsen fra Rådet for dyreetikk der det påpekes at hijakt er en unødvendig jaktform fordi man har bedre alternativer dyreetisk sett, det tilrådes ikke å åpne for økt jakt fra motorkjøretøy, jakt med lyskaster eller jakt med pil og bue. Med unntak av hijakt er disse jaktformene allerede som utgangspunkt forbudt etter viltloven, men det bør fastslås i forarbeidene at de forutsettes å forbli eller gjøres forbudt av hensyn til dyrevelferden.³⁵ Vi mener etter dette at omtalen av fang og slipp i forarbeidene på s. 50 bør endres.

Utkast til ordlyd i § 29 første ledd ny andre setning: "Fiskemetoden fang og slipp er forbudt for kommersielle formål."

§ 30 INNFANGING AV VILTLEVENDE DYR

Forbud mot innfangning av viltlevende dyr bør omfatte også andre akvatiske dyr enn sjøpattedyr. Vitenskapelig er det lite som tyder på at viltfanget fisk skal ha lettere for å tilpasse seg fangenskap enn andre dyr.³⁶ Vi savner eventuelt en faglig og etisk drøftelse som kan sannsynliggjøre det motsatte. Dyreveralliansen er motstander av fangstbasert havbruk, men hvis departementene likevel ønsker å tillate dette, kan det gjøres gjennom unntaksbestemmelsen i andre ledd.

Forslag til ordlyd i § 30 første ledd, første setning: "Viltlevende landdyr og akvatiske dyr skal ikke fanges inn for å håndteres eller holdes i fangenskap."

§ 32 TILSYN OG VEDTAK

Første og andre ledd: **Forskjellige tilsynsmyndigheter kan ha myndighet**

Slik ordlyden i første og andre ledd er foreslått, kan det være vanskelig å forstå at også andre enn Mattilsynet kan ha vedtaks- og tilsynskompetanse etter dyrevernloven. Enten bør benevnelsen etter første og andre ledd endres fra "Mattilsynet" til "tilsynsmyndigheten", eller så bør tredje ledd presiseres så det blir klart at Kongen kan delegere myndighet til andre enn Mattilsynet (for eksempel dyrevernemnder, Forsøksdyrutvalget, Sysselmannen på Svalbard).

Forslag til ordlyd i § 32 tredje ledd: "Kongen kan delegere myndighet etter første og andre ledd til andre offentlige eller private organer..."

Andre ledd: Beiterestriksjoner

Dyreveralliansen støtter lovforslaget, som vi anser som helt nødvendig for å bidra til å hindre de fryktelige dyretragediene der tamdyr skades av rovvilt. Presiseringen bør imidlertid utvides til å omfatte flere forebyggende tiltak. Nesten et hvilket som helst forebyggende tiltak vil være mindre inngripende enn beiterestriksjoner. En slik utvidelse kan derfor gjøre bestemmelsen mer akseptabel for husdyreierne.

Det er viktig å presisere i forarbeidene at tamrein regnes som et husdyr på lik linje med sau.

Forslag til ordlyd § 32 andre ledd, 1. pkt: "Mattilsynet kan fatte vedtak om beiterestriksjoner og andre forebyggende tiltak for å beskytte husdyr mot rovvilt".

³⁵ Rådet for dyreetikk, Uttalelse om jakt og viltforvaltning, desember 2007/januar 2008.

³⁶ Chandroo, K.P., et al, An evaluation of current perspectives and pain in fishes, Fish and Fisheries, vol. 5, p. 281-295, 2004.

Nytt siste ledd: Omgjøringsadgang

Dyrevernloven bør gi hjemmel for omgjøring av vedtak, se til sammenligning akvakulturloven § 9. For eksempel kan endrede forhold gjøre at tillatelser bør suppleres med etterfølgende vilkår. Dette krever lovhjemmel jf. forvaltningsloven § 35 første ledd jf. femte ledd (et alternativ er å fastsette bestemmelser om etterfølgende vilkår og tilbaketrekning i alle enkeltvedtak, men dette er både arbeidskrevende og kan medføre fatale uteglemmelser).

Slik omgjøringsrett er for eksempel praktisk i forbindelse med forvaltning av dyreforsøk, der det blant annet gis tillatelser til drift av forsøksdyravdelinger for fire år av gangen. Ny kunnskap, endrede internasjonale forpliktelser osv. kan medføre behov for endring av vilkår. Omgjøringsretten bør derfor ikke begrenses til Mattilsynet, men tilligge den relevante tilsynsmyndigheten.

Forslag til ordlyd i § 32, nytt siste ledd: "Tilsynsmyndigheten kan endre vedtak eller trekke tilbake tillatelser dersom vesentlige forutsetninger er endret, eller ved grov eller gjentatt overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven."

§ 34 FORBUD MOT AKTIVITETER OMFATTET AV LOVEN

Dyrevernalliansen støtter lovforslaget, som vi mener vil kunne bli et svært viktig virkemiddel i arbeidet mot dyrelidelser, særlig vanskjøtsel.

Spesielt første ledd tredje punktum som tar sikte på å hindre pro forma dyrehold anses som svært praktisk.

Til fordel for forslaget vil vi påpeke at det vil bidra til raskere avgjørelser i forbindelse med alvorlige dyrevernsaker. I tillegg vil dyreeierens rettsikkerhet styrkes, fordi vedkommende vil få klagemulighet i tillegg til muligheten for evt. saksanlegg. Avgjørelsens kvalitet vil trolig bli styrket, siden saksbehandlingen vil foretas av veterinærer og andre som har spesialkunnskap om dyr. Forslaget vil også bidra til å avlaste domstolene, politi og påtalemyndighet.

Etter den senere tids utvikling av straffebegrepet i den europeiske menneskerettighetserklæring (EMK), må det også anses som sikker rett at dyreforbud etter denne paragrafen ikke vil bli ansett som straff.³⁷

§ 36 STRAFF

Første ledd: Medvirkning og forsøk

I forarbeidene s. 104 står det at medvirkning gjøres generelt straffbart, og at dette medfører "en viss nykriminalisering". Dette stemmer ikke, siden samme bestemmelse følger av gjeldende rett.³⁸

Dyrevernalliansen mener uansett det er svært viktig å innta i lovteksten at medvirkning og forsøk er straffbart, siden Mattilsynet selv nylig har tatt feil på dette punktet.³⁹

Andre ledd: Virkninger for dyrene

I forarbeidene s. 105 bør det presiseres at det er virkningene for dyrene som skal vektlegges ved kategoriseringen av grovhet.

Andre ledd: Strafferamme

Vi finner det støtende at strafferammen for grovt brudd på dyrevernloven er lavere enn strafferammen for å ødelegge dyrs bruksverdi som ting, se straffeloven § 292 som gir seks

³⁷ Johansen, J., Fra Menneskerettighetsdomstolen, Tidsskrift for Strafferett nr. 1/2007 og Johansen, J. Fra Menneskerettighetsdomstolen, Tidsskrift for Strafferett nr. 1/2008 (i trykk).

³⁸ Ot.prp. nr. 68 (1999–2000) pkt. 5.9.

³⁹ Retningslinje for Mattilsynet – Virkemiddelbruk ved tilsyn (dok.-ID 2007/41344-1) pkt. 15-11.

års strafferamme for grovt skadeverk. For vanlig skadeverk er strafferammen tilsvarende som etter dyrevernloven (ett år, se straffeloven § 291). Dyrevernalliansen mener følgelig at strafferammene bør økes for både alminnelige og grove brudd, slik at det fremstår som alvorligere å forbryte seg mot et sansende dyr, enn en livløs ting.

FORSLAG TIL ØVRIGE BESTEMMELSER: PLATTFORM OG RÅD FOR DYREETIKK

Dyrevernalliansen mener at funksjonene til Rådet for dyreetikk og Norecopa (Plattform for alternativer til dyreforsøk) bør lovfestes. Begge har bred politisk støtte.⁴⁰

Avsnittet i forarbeidene på s. 56, der det heter at Plattformen "ikke skal drive egen forskningsaktivitet, og skal heller ikke forvalte forskningsmidler", bør strykes. Avsnittet er i direkte motstrid med Stortingets klare forutsetninger: "Komiteen ber også Regjeringen følge opp etableringen av en nasjonal plattform med et forsknings- og utviklingsfond etter svensk modell."⁴¹ Denne uttalelsen var enstemmig fra næringskomiteen, og Mattilsynet har etter dette utredet mulig organisering av et fond.

Hva angår Plattformens eventuelle egne forskningsaktivitet, er dette ikke opp til departementene å bestemme, siden Norecopa er en selvstendig forening der staten har ett av fire styremedlemmer.

ORGANISERINGEN AV TILSYNET MED DYREVELFERD

Organisering under næringsdepartementer

Prinsipielt mener Dyrevernalliansen at forvaltningen av dyrevern ikke bør ligge under næringsdepartementene. Dyrevern burde heller ligge i en egen etat under for eksempel Miljøverndepartementet. Det kan nevnes at dyrevern i Danmark ligger under Justisdepartementet.

Vi mener dette spørsmålet bør utredes og sendes på høring i forbindelse med vurdering av tilsynsordningen generelt.

Dyververnemndene og Mattilsynet

Erfaring med dyververnemndene tilsier at både aktiviteten og kvaliteten på arbeidet er svært varierende.

De siste 10–20 årene har den vitenskapelige kunnskapen om etologi og dyrehelse økt sterkt. Dyrene viser seg i mange tilfeller å ha andre behov og preferanser enn man tradisjonelt har trodd. Dette tilsier at lekmannsnemnder er dårligere egnet som myndighetsutøvere på feltet enn faglig kvalifisert personell. Myndighetsutøvelsen forutsetter videre forståelse for og kunnskap om forvaltningsrettslige virkemidler. Også dette trekker i retning av at et profesjonelt tilsyn er best egnet.

Erfaring tilsier imidlertid også at Mattilsynets kontrollvirksomhet er utilstrekkelig, dels på grunn av ressursmangel og nedprioritering av dyrevern i forhold til andre oppgaver, dels på grunn av manglende kompetanse (ikke oppdatert kunnskap). Mattilsynets inspektører skal kontrollere så mange forskjellige forhold at det i praksis er umulig å holde seg faglig oppdatert på alt. Dette bidrar til redusert respekt hos tilsynsobjektene og er en fare for både dyrevelferden og tilsynsobjektene rettsikkerhet.

Dyrevernalliansen mener uansett at tilsynet med dyrevelferd bør foretas av profesjonelle inspektører som er ansatt, og som har dyrevelferd som sin eneste oppgave. Slik vil inspektørene få reell mulighet til å følge med i faglig utvikling, og dessuten tilegne seg spesialkompetanse gjennom erfaring.

---

⁴⁰ St. meld. nr. 12 (2002–2003) om dyrehold og dyrevelferd og Innst. S. nr. 226 (2002–2003) om dyrehold og dyrevelferd.

⁴¹ Innst. S. nr. 226 (2002–2003) om dyrehold og dyrevelferd.

Forsøksdyrutvalget

Dyrevernalliansen mener at et utvalg som bare tidvis trer sammen, er uegnet til å fungere som tilsynsorgan.

Ordningen med såkalte "ansvarshavende" som har fått delegert forvaltningsmyndighet fra Forsøksdyrutvalget, er svært spesiell. Den ansvarshavende skal kontrollere sine egne kolleger, og er selv lønnet av foretaket vedkommende skal føre kontroll med. Dette åpner for åpenbare habilitetskonflikter. Erfaring tilsier også at mange ansvarshavende misforstår sin rolle, og oppfatter seg som talspersoner for forskerne. I praksis er innsyn og klage på vedtak fattet av ansvarshavende vanskelig oppnåelig.

Tilsynet med dyreforsøk og forsøksdyravdelinger krever ekspertise innen forsøksdyrvirksomhet. Dyrevernalliansen mener det beste vil være å legge tilsynet til et eget forsøksdyrsekretariat, som også får ansvaret for saksforberedelse av søknader om gjennomføring av dyreforsøk, samt andre rutineoppgaver som i dag ligger til Forsøksdyrutvalget.

Forsøksdyrutvalget bør i større grad befatte seg med prinsipielle spørsmål, og sammensetningen bør endres slik at utvalget får bedre kompetanse på etikk og etiske avveininger, jf. våre kommentarer til § 13 om etisk regnskap.

Dyrevernalliansen vil understreke at vi mener det er svært viktig å samle tilsyns- og vedtakskompetansen i forhold til dyreforsøk. Om dette bør gjøres i form av å styrke Forsøksdyrutvalgets eksisterende sekretariat, opprette en egen avdeling i Mattilsynet el., har vi foreløpig ikke tatt stilling til. Det sentrale er at det skapes et miljø for kompetanseutvikling.

Vi vil påpeke at norsk forsøksdyrforvaltning i dag står langt tilbake for standarden i sammenlignbare land, og vil spesielt vise til England som et eksempel der forvaltningen fremtrer som mer profesjonell. Det er på høy tid at norsk forsøksdyrforvaltning moderniseres og oppgraderes.

Med vennlig hilsen

Live Kleveland
juridisk rådgiver

Mobil: 90 68 57 38

E-post: live@dyrevern.no

Vedlegg:

Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet, Høringsnotat med utkast til ny lov om dyrevelferd, med endringsforslag.

Utkast til ny lov om dyrevelferd

Kapittel I. Innledende bestemmelser

§ 1. Formål

Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr **som enkeltindivider**.

§ 2. Virkeområde

Loven omfatter forhold som påvirker velferd hos og respekt for levende pattedyr fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkreps, blekksprut og honningbier, samt utviklingsstadier av nevnte dyr **som kan antas å ha negative opplevelser**.

Den som eier, steller, bruker, avler, avliver eller formidler dyr plikter å oppfylle kravene gitt i eller i medhold av denne loven.

Loven gjelder med de begrensninger som følger av avtale med fremmed stat eller organisasjon for norsk landterritorium, territorialfarvann, i norsk økonomisk sone, på norske fartøy og luftfartøy, på innretninger på norsk kontinentalsokkel samt for Svalbard, Jan Mayen og bilandene. Kongen kan i forskrift fastsette særlige regler for Svalbard, Jan Mayen og norske biland under hensyn til de stedlige forhold.

Kapittel II. Generelle bestemmelser

§ 3. Generelt

Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. **Dyr er individer med rettigheter etter denne loven.**

Dyr skal behandles godt og **aktivt beskyttes mot påkjenninger og belastninger**. Det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og dyrs evne til å ha positive og negative opplevelser.

§ 4. hjelpeplikt

Enhver som kommer over et dyr som er synlig **eller på annen måte sannsynlig** sykt, **tydelig** avmagret, skadd, vanskjøttet eller hjelpeløst og enhver som forårsaker skade på dyr, skal så langt mulig sørge for at dyret får hjelp og om nødvendig blir avlivet. Avlivingen skal skje i samsvar med kravene i § 12.

Eier av dyret, Mattilsynet eller politiet skal varsles om tiltak som er iverksatt etter første ledd med mindre det anses åpenbart unødvendig.

Nødvendige utgifter til tiltak etter denne paragrafen skal staten betale, men utgiftene kan kreves tilbake fra dyreholder. Utgifter som kreves tilbake er tvangsgrunnlag for utlegg. Den som forårsaker skade på dyr, kan ikke kreve dekning av staten for utgifter til tiltak etter denne paragrafen.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om hjelpeplikt, avlivingsrett og dekning av utgifter.

§ 5. Varsling

Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet. Varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning.

Enhver som får kjennskap til at et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det normale, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om varslingsplikt.

§ 6. *Kompetanse og ansvar*

Dyreholder skal sørge for at dyr blir ivaretatt av tilstrekkelig og faglig kompetent personell. Andre skal ha nødvendig kompetanse til den aktiviteten de utfører.

Foresatt skal ikke la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr.

Dyreholder skal ikke overlate dyr til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om utdanning, opplæring og kompetanse, herunder om godkjenning og om autorisasjon av personell.

§ 7. *Krav om registrering eller tillatelse*

Kongen kan gi forskrifter om krav til og vilkår for registrering eller tillatelse for å drive med aktiviteter omfattet av denne loven.

§ 8. *Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger*

Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, skal være egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd. Nye driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet egnet ut fra hensynet til dyrevelferd før de tas i vanlig bruk.

Den som tilbyr eller omsetter fast eiendom eller utstyr for bruk til dyr, har medansvar for at dette er egnet for formålet ut fra hensynet til dyrevelferd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger, herunder om dokumentasjon av egnethet, markedsføring og om godkjenning.

§ 9. *Medisinsk og kirurgisk behandling*

Medisinsk og kirurgisk behandling skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte og ivareta dyrets funksjon og livskvalitet.

Det skal ikke gjøres operative inngrep, **settes inn fremmedlegemer eller** fjernes kroppsdel på dyr uten at det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse. Det er likevel tillatt å foreta forsvarlig merking av dyr i dyrehold. Avhorning og kastrering er tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller av særlige bruksgrunner.

Ved smertefulle inngrep skal det nyttes bedøvelse og nødvendig smertelindring.

Medisinsk eller kirurgisk behandling skal ikke markedsføres eller brukes som rutinemessig kompensasjon for lovstridig avl eller miljø, eller som produksjonsfremmende hjelpemiddel.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om medisinsk og kirurgisk behandling, herunder forby visse former for slik behandling og gjøre unntak fra andre ledd.

§ 10. *Merking av dyr*

Ved merking av dyr skal det benyttes forsvarlige metoder som ikke påfører dyret atferdsmessige begrensninger eller annen lidelse.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om merking av dyr, herunder påby og forby merking **og ulike merkemetoder**, påby at merkede dyr skal være registrert i et register og bestemme hvem som skal ha innsyn i registeret.

§ 11. *Transport*

Transport skal foregå på en måte som er til minst mulig belastning for dyret. Dyr skal kun transporteres når de er i en slik tilstand at det er forsvarlig å gjennomføre hele transporten. **Dyr skal ikke føres bundne til motorkjøretøy, hindres i å legge seg ned i full lengde eller stå oppreist i naturlig stilling. Akvatiske dyr skal ha god vannkvalitet.**

Transportmiddelet skal være egnet ut fra hensynet til dyrenes sikkerhet og egenart. Dyr skal ha nødvendig tilsyn og stell under transporten, **herunder skal avføring fjernes regelmessig og dyrene tilbys drikkevann.**

Kongen kan gi nærmere forskrifter om transport av dyr.

§ 12. *Avliving*

Avliving av dyr og håndtering i forbindelse med avlivingen skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte med minst mulig stress og smerte for dyret. Den som benytter bedøvings- eller avlivingsutstyr, skal påse at dette er egnet og vedlikeholdt.

Dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, skal bedøves **før avlivingen, unntatt hvis dyret avlives med skytevåpen som gir umiddelbart bevissthetstap**. Bedøvingsmetoden skal ikke påføre dyr vesentlig ubehag og skal gi bevissthetstap og sikre smertefrihet som varer inntil døden inntre. Når dyret er bedøvd, skal det avlives umiddelbart. **Den som avliver dyret skal forsikre seg om at det er dødt, om nødvendig med avblødning, før det etterlates eller håndteres videre.**

Utenfor næring skal avliving i nødstilfelle skal i størst mulig grad skje i samsvar med første og andre ledd. I næring skal avliving i nødstilfelle skje i samsvar med første og andre ledd.

Dyr skal ikke være gjenstand for avliving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement.

Kongen kan gi nærmere forskrifter til utfylling av denne bestemmelsen, herunder krav til miljø, utstyr og håndtering i forbindelse med avliving, og om skadedyrbekjempelse ut fra hensynet til dyrevelferd. Kongen kan **på nærmere vilkår** gjøre unntak fra bestemmelsene i **trede ledd andre punktum. Kongen kan i forskrift forby avliving av dyr for formål som vekker allmenne etiske reaksjoner.**

§ 13. *Bruk av dyr i forsøk og undervisning*

For å kunne avle, holde, formidle, avlive eller bruke dyr til forsøk eller til undervisning i annet enn alminnelig stell og håndtering, skal både institusjonen og den ansvarlige for den aktuelle aktiviteten ha tillatelse fra tilsynsmyndigheten.

Tillatelser etter første ledd kan ikke gis hvis formålet kan oppnås uten bruk av dyr, eller hvis dyrene kommer i fare for å lide uforholdsmessig mye. Det skal ikke benyttes flere dyr enn nødvendig, og dyrene skal belastes minst mulig.

Tillatelser etter første ledd kan ikke gis til forsøk uten klar nytteverdi eller dyreforsøk som vekker allmenne etiske reaksjoner, til dyreforsøk der dyrene påføres svært sterk eller langvarig smerte, eller til forsøk med primater. Kongen kan gi nærmere forskrifter om bruk av dyr i forsøk og undervisning, herunder om **standardisering av etiske vurderinger, gradering av smerte, om** forbud mot visse typer forsøk, om forbud mot bruk av visse dyrearter i forsøk, om tillatelse og om unntak fra krav om tillatelse.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra bestemmelser i kapittel II, III og IV i denne loven for bruk av dyr i forsøk.

§ 14. *Særskilte forbud*

Det er forbudt å:

- a) utøve vold mot dyr,
- b) hensette dyr i hjelpeløs tilstand,
- c) foreta utuktige handlinger med dyr, og
- d) bruke levende dyr som fôr eller agn.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om særskilte forbud, herunder om forbud mot handlinger som vekker allmenne etiske reaksjoner.

§ 15. *Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger.*

Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger skal utføres eller oppføres og holdes ved like slik at dyr ikke utsettes for fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det skal ikke brukes piggtråd i gjerde for å regulere dyrs ferdsel.

Om nødvendig skal den ansvarlige for bygningen, gjerdet og innretningen føre tilsyn med disse og gjennomføre tiltak for å kunne oppdage, forebygge og avhjelpe lidelse.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om bygninger, gjerder ol, herunder om forbud mot og fjerning av slike.

§ 16. *Merking, presentasjon, reklame og markedsføring*

Merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter som stammer fra dyr, skal gi tilstrekkelig informasjon og ikke være egnet til å villed.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om informasjon, merking, presentasjon, reklame og markedsføring og om vilkår for bruk av frivillige merkeordninger.

§ 17. Sporbarhet

Kongen kan gi forskrifter om sporbarhet for dyr eller produkter fra dyr ut fra hensynet til dyrevelferd.

§ 18. Omsetning m.v. av produkter fra dyr

Kongen kan i forskrift begrense, stille krav til eller forby omsetning, **import** og bruk av produkter fra **og til** dyr som er omfattet av denne loven. Med de begrensninger som følger av overenskomst med fremmed stat eller internasjonal organisasjon eller av folkeretten for øvrig, kan Kongen også begrense, stille krav til eller forby import av slike produkter.

§ 19. Adgang til sted og plikt til å yte bistand

Dyreholder og den som produserer, bearbeider eller omsetter produkter fra dyr omfattet av loven, skal gi tilsynsmyndigheten og politiet uhindret adgang til sted eller lokale der det holdes dyr eller foregår aktivitet omfattet av loven. Utenlandske inspektører kan delta i inspeksjoner mv. når det er nødvendig for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser.

Dyreholder og den som produserer, bearbeider eller omsetter produkter omfattet av loven, skal vederlagsfritt stille nødvendige lokaler, inventar, arbeidshjelp og redskaper til disposisjon for utøvelse av tilsynet og ellers være behjelpelig med å legge til rette for tilsynet.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om adgang til sted eller lokale.

§ 20. Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak

Dyreholder og den som produserer, bearbeider eller omsetter produkter fra dyr omfattet av denne loven, skal på anmodning fra tilsynsmyndigheten gi opplysninger, melding, rapporter, dokumentasjon og innsyn i dokumenter som har betydning for tilsynsmyndighetens kontroll med etterlevelse av loven eller bestemmelser gitt i medhold av loven. Andre som har relevant informasjon, skal på anmodning fra tilsynsmyndigheten gi nødvendige opplysninger.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om opplysnings- og dokumentasjonsplikt, og om plikt til å etablere og gjennomføre systematiske kontrolltiltak.

Kapittel III. Hold av dyr

§ 21. Generelle vilkår for hold av dyr

Dyr skal bare holdes hvis **forholdene er tilpasset dyrets egenart og fysiske og mentale behov på forsvarlig måte.**

Kongen kan gi nærmere forskrifter som begrenser eller forbyr innførsel, avl og hold av visse dyrearter.

§ 22. Dyrs levemiljø

Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gir **reell** mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile, **sosial kontakt med artsfrender** og annen naturlig atferd, **herunder utemuligheter på egnet område så sant mulig.** Dyrs levemiljø skal fremme god helse og kondisjon og bidra til trygghet og trivsel.

Dyr skal beskyttes mot ugunstige værforhold **og sanseintrykk som kan gi skade eller ubehag. Utenom normal beiteperiode skal dyr ha adgang til egnet og trygt oppholdsrom. Bygninger og anlegg skal være godt vedlikeholdt slik at de ikke påfører dyrene fare for skade.**

Kongen kan gi nærmere forskrifter om dyrs levemiljø, herunder krav til egnet og trygt tilholdsrom inkludert tiltak for å forebygge, oppdage og bekjempe brann og om unntak fra krav om tilholdsrom.

§ 23. Tilsyn, stell og fôring

Dyreholder skal sikre at:

- a) dyr får godt tilsyn og stell, herunder godt renhold,
- b) fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for næring og væske og fremmer god helse og velferd. Dyr skal ikke tvangsføres eller tvangsvannes, med mindre det skjer av dyrehelsemessig grunn,
- c) dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter, predatorer og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig,
- d) spredning av smitte begrenses, og
- e) dyr **som holdes er** tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles **uten at de påføres frykt eller stress.**

Kongen kan gi nærmere forskrifter om tilsyn, stell og fôring.

f) oppbinding, stengsel eller lignende ikke påfører dyr skade eller ubehag.

§ 24. Avl og bioteknologi

Avl skal fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

Det skal ikke drives reproduksjon, herunder ved bruk av genteknologiske metoder, som:

- a) endrer arveanlegg slik at de påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt, eller som viderefører slike arveanlegg, **eller tilpasser dyr til oppgaver eller miljøer som de mangler naturlige forutsetninger for å trives med.**
- b) reduserer dyrs mulighet til å utøve **eller uttrykke** naturlig atferd, eller
- c) vekker allmenne etiske reaksjoner.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om avl og hold av dyr i strid med prinsippene i denne paragrafen.

§ 25. Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

Dyr under trening og dyr som brukes til fremvisning, underholdning og konkurranser skal:

- a) være i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet,
- b) ikke utsettes for eller være påvirket av midler eller behandling som kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig,
- c) ikke med hensikt påføres frykt, skade, **ubehag** eller annen lidelse **ved bruk av redskap eller på annen måte**, og
- d) ikke brukes, **omsettes, beskues eller benyttes som gjenstand for veddemål i forbindelse med** kamper mot andre dyr eller mennesker.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om trening, fremvisning og konkurranser mv., herunder stille krav om særskilt tillatelse eller forby ulike former for slik aktivitet, forby bruk av visse dyrearter, og forby visse former for midler og behandling.

§ 26. Omsetning av dyr og ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr

Den som selger eller overlater dyr til andre, skal gi den som overtar dyret nødvendig informasjon om forhold som er av betydning for dyrets velferd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om informasjon, markedsføring, reklame, import, eksport, omsetning, utlodning, leie og lån av dyr samt om ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr, herunder om registrering, godkjenning og forbud mot slik virksomhet.

§ 27. Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes

Kongen kan gi forskrifter om jakt, fangst og fiske på dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt **er forbudt.**

§ 28. Utsetting av dyr i naturen

Dyr fra dyrehold kan bare settes ut i naturen for å bli viltlevende når dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og overleve i det nye miljøet.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om utsetting av dyr i naturen, herunder fastsette vilkår for eller forbud mot utsetting.

Kapittel IV. Viltlevende dyr

§ 29. Jakt, fangst og fiske

Jakt, fangst og fiske skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Fiskemetoden fang og slipp er forbudt for kommersielle formål.

Kongen kan til utfylling av første ledd gi nærmere forskrifter om jakt, fangst og fiske samt om ettersøk og avlaving av viltlevende dyr.

§ 30. Innfangning av viltlevende dyr

Viltlevende landdyr og **akvatiske dyr** skal ikke fanges inn for å håndteres eller holdes i fangenskap. Dette gjelder ikke kortvarig ivaretagelse av syke eller skadde dyr for rehabilitering med sikte på tilbakeføring til dyrets naturlige miljø.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra bestemmelsen i første ledd første punktum samt gi nærmere forskrifter om innfangning, håndtering og hold av viltlevende dyr.

Kapittel V. Avgifter og gebyr

§ 31. Avgift og gebyr

Kongen kan i forskrifter pålegge gebyrer for å dekke kostnader med tilsyn, kontroll og særskilte tjenester etter denne loven eller forskrifter hjemlet i denne loven.

Kongen kan i forskrifter pålegge virksomheter omfattet av lov om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) å betale en avgift på næringsmidler. Avgiften skal dekke kostnader med tilsyn og kontroll etter denne loven med hold og bruk av dyr i produksjon av næringsmidler der kostnadene ikke dekkes av gebyr etter første ledd.

Kongen kan i forskrifter pålegge produsenter eller importører å betale en avgift på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler. Avgiften skal dekke kostnader med tilsyn og kontroll etter denne loven med hold og bruk av dyr som ikke blir brukt i produksjon av næringsmidler der kostnadene ikke dekkes av gebyr etter første ledd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om beregning av gebyrene og avgiftene, og om innkreving og innbetaling av disse.

Ved forsinket betaling av avgifter og gebyr skal det betales rente i samsvar med lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling.

Avgifter og gebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

Kapittel VI. Administrative bestemmelser og sanksjoner

§ 32. Tilsyn og vedtak

Mattilsynet fører tilsyn og kan fatte nødvendige vedtak for gjennomføring av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven.

Mattilsynet kan fatte vedtak om beiterestriksjoner **og andre tiltak for å beskytte husdyr mot rovvilt**. Ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt, har dyreeier rett til økonomisk kompensasjon. Kongen kan gi nærmere forskrifter om vilkår for og utmåling av slik kompensasjon.

Kongen kan delegere myndighet **etter første og andre ledd** til andre offentlige eller private organer og gi bestemmelser om hvem som er klageinstans i slike tilfeller.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om utøving av tilsynet og om oppnevning, sammensetning og drift av tilsynsorganer.

Tilsynsmyndigheten kan endre vedtak eller trekke tilbake tillatelser dersom vesentlige forutsetninger er endret, eller ved grov eller gjentatt overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven.

§ 33. Gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr

Dersom pålegg fra tilsynsmyndigheten ikke etterkommes, det er ukjent hvem som er ansvarlig, eller det er nødvendig å få gjennomført tiltak raskt, kan tilsynsmyndigheten selv iverksette nødvendige tiltak.

Tilsynsmyndigheten eller politiet kan etter vedtak ta dyr i midlertidig forvaring eller på annen måte sørge for at dyret får nødvendig tilsyn og stell. Vedtak fattet av politiet faller bort om det ikke stadfestes av tilsynsmyndigheten innen 7 dager. Ansvar for dyr omfattet av politiets vedtak overføres til tilsynsmyndigheten når vedtaket stadfestes.

Tiltak etter første og annet ledd kan gjennomføres for dyreholders regning. Skyldige beløp er tvangsgrunnlag for utlegg.

Politiet skal hjelpe til med gjennomføring av tilsyn og vedtak når tilsynsmyndigheten ber om det.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr.

§ 34. *Forbud mot aktiviteter omfattet av loven*

Den som unnlater å etterkomme vesentlige pålegg eller grovt eller gjentatte ganger overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven, kan av Mattilsynet ilegges forbud mot aktiviteter omfattet av denne loven. Forbudet kan gjelde alle eller noen arter, en eller flere aktiviteter, for en viss periode eller inntil videre. Forbudet kan omfatte andre personer med tilknytning til den som har handlet lovstridig.

Retten kan i forbindelse med straffesak fastsette forbud etter denne paragrafen.

Kongen kan gi forskrifter om forbud mot aktiviteter omfattet av loven og om behandling av slike saker.

§ 35. *Tvangsmulkt*

Tilsynsmyndigheten kan ilegge tvangsmulkt i form av engangsmulkt eller løpende dagmulkt til den som unnlater å etterkomme et enkeltvedtak innen fastsatt frist.

Tvangsmulktens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at vedtaket gjennomføres, og hvilke kostnader det antas å medføre.

Tvangsmulkt kan fastsettes allerede i forbindelse med at et vedtak treffes når det anses nødvendig at fristen overholdes.

Vedtak om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Tilsynsmyndigheten kan frafalle påløpt tvangsmulkt.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om fastsettelse og beregning av tvangsmulkt.

Kapittel VII. Straff

§ 36. *Straff*

Forsettlig eller uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven eller vedtak gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, såfremt forholdet ikke rammes av strengere straffebestemmelse. På samme måte straffes forsøk og medvirkning.

Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år. Ved vurdering av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld.

§ 37. *Forenklet forelegg*

Kongen kan i forskrift bestemme at bøtelegging, på stedet eller i ettertid, for overtredelser av nærmere angitt art kan skje ved forenklet forelegg etter faste bøtesatser. I slikt forelegg kan straffebudet og det straffbare forhold betegnes ved stikkord eller på lignende måte. Politimann som ellers ikke har foreleggsmyndighet, kan gis myndighet til å utferdige forenklet forelegg.

Forelegg som er skrevet ut på stedet, faller bort dersom det ikke straks vedtas. Er siktede under 18 år, kan det gis en kort frist for vedtagelsen av forelegget. For forelegg som er skrevet ut i ettertid, gjelder straffeprosessloven § 256 nr. 5 tilsvarende. Slikt forelegg faller bort dersom det ikke vedtas innen fristen. Kongen kan gi nærmere forskrifter om fremgangsmåten når forelegget skrives ut i ettertid.

Påtalemyndigheten kan til gunst for siktede oppheve et vedtatt forelegg.

Kongen gir nærmere regler om bruk av forenklet forelegg etter denne paragrafen og fastsetter bøtesatser og subsidiær fengselsstraff for de overtredelser som ordningen skal omfatte.

Kapittel VIII. Andre bestemmelser

§ 38. Etablering av dataregistre

Tilsynsmyndigheten kan opprette nye eller knytte til seg eksisterende dataregistre når det er nødvendig av hensyn til lovens formål, eller når det er nødvendig for å oppfylle internasjonale avtaler som Norge har inngått. Slike registre kan ikke uten samtykke fra den det gjelder inneholde personopplysninger som er sensitive i henhold til lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger § 2 nr. 8.

Kongen kan gi forskrifter om plikt til å avgi opplysninger til slike registre.

§ 39. Gjennomføring og utfylling

Kongen kan gi forskrifter som er nødvendige for å sikre gjennomføring og utfylling av denne loven.

Kongen kan fastsette de forskrifter som er nødvendige for å oppfylle Norges forpliktelser som følge av EØS-avtalen, herunder at slike forskrifter i tilfelle motstrid skal gå foran denne loven.

Kapittel IX. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

§ 40. Endringer i andre lover

Det gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell.

§ 31. Rådets oppgaver

Første ledd, første setning skal lyde:

Rådet skal være rådgiver for veterinærmyndighetene i disiplinærsaker, saker om forsvarlig virksomhet og saker av veterinærmedisinsk art.

2. I lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v. gjøres følgende endringer:

Ny § 23 nr. 4 skal lyde:

4. at opplysninger gis videre når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene *videre*,

Ny § 23 nr. 5 skal lyde:

5. *at opplysninger gis videre når helsepersonell gjennom sin yrkesutøvelse har grunn til å tro at dyr blir utsatt for slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet eller*

Nåværende § 23 nr. 5 blir ny § 23 nr. 6.

§ 41. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Denne loven trer i kraft (dato). Fra samme tidspunkt oppheves lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern samt lov 19. april 2002 nr. 11 om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern.

Forskrifter eller enkeltvedtak gitt i eller i medhold av lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern gjelder fortsatt inntil de blir opphevet.